

Багатоїдні шкідники сходів та сіяниць. Шкідники коренів стовбурів, гілок, плодів та насіння декоративних рослин

До багатоїдних шкідників належать переважно комахи з рядів прямокрилих, жуків і лускокрилих. З прямокрилих найнебезпечнішими є різні саранові і вовчок звичайний.

Коники

Багато шкідливих видів налічується серед родин коваликів, чорнишів і пластинчатовусих (хрущі, кравчики). Жуки кравчика шкодять у розсадниках, виноградниках, полезахисних смугах, підгризаючи листя, бруньки, пагони і сходи рослин, затакуючи їх в землю.

Із багатоїдних лускокрилих зеленим насадженням дуже шкодять підгризаючі совки.

Крім комах, небезпечним багатоїдним шкідниками є слимаки, ховрахи та різні миловидні гризуни.

Італійський прус (Calliptamus italicus L.) – Ряд прямокрилі, родина справжні саранові.

Пошкоджує різні сільськогосподарські й лісові культури, плодів дерева, лісові породи, особливо у розсадниках і молодих посадках (дуб, ясен, тополя, береза, осика, тощо).

особливо

Довжина самців – 14,5 – 25 мм, самок – 23,5 – 41,1 мм, колір тіла варіює і може бути коричнево-бурым, сіро-коричневим, бурим, жовто-бурым або білуватим; передньоспинка з вираженими боковими кілями.

Зимують яйця в ґрунті у ворочках.

Дає одне покоління.

Шкоджає імаго і личинки, грубо об'їдаючи наземні органи рослин.

Заходи захисту. Освоєння цілинних і перелогових земель, сівозміни, поліпшення стану пасовищ. Обприскування рек омендованими інсектицидами.

Капустянка **звичайна (вовчок) (Gryllotalpa gryllotalpa L.).**
Ряд прямокрилі, **родина** капустянки.

Пошкоджує практично всі сільськогосподарські культури, багаторічні трави, плодів культури у розсадниках і молодих садах, а також дуб, бук, тополя, вербу, сосну, ялину тощо.

Імаго оксамитово-коричневого, знизу жовтуватого кольору. Довжина тіла – 35 – 50 мм. Передні ноги копальні, короткі, розширені з сильними зубцями. Задні гомілки мають 3 – 4 шпички на внутрішньому боці. Надкрила короткі, сягають половини довжини черевця, шкірясті, із сіткою товстих жилок. Крила розвинені прозорі, з густою сіткою жилок, у спокійному стані складені у вигляді джгутиків, які виступають за кінець черевця.

На кінці черевця довгі опушені церки. Зимують імаго і личинки в ґрунті. Дає одне покоління за 1 – 2 роки.

Шкоджає імаго і личинки. Перегризають корені і стебла рослин.

Заходи захисту. Глибока зяблева оранка. Ловильні ями 60×80. Отруєні принади (базудин).

Ковалик посівний (Agriotes sputator L.). Ряд твердокрилі або жуки, родина ковалики.
В Україні поширений повсюдно. Личинки (дротяники) пошкоджують коренеплоди, бульби, насіння та сходи

культур. Пошкоджені рослини в'януть. Шкоджають дротяники гладіолусам, мака́м, трояндам, плодовим та декоративним рослинам.

Жук розміром 6 – 8,5 мм, темно-бурий, іноді світло-бурий, із сірим опушенням. Передньоспинка витягнута, темніша від надкрил, довжина її дещо перевищує ширину, кінці передньоспинки, вусики і ноги буро-жовті; передньогруді знизу мають вузький виріст, який входить у заглиблення на середньогрудях; такий приріст дає змогу перекинутому жуку на спину ковалику, вигнувши тіло, підстрибувати вгору і ставати на ноги з характерним звуком.

Зимують жуки в ґрунті у лялечкових колисочках, на глибині 100 см, личинки різних віків – на глибині 50 – 80 см. На поверхні ґрунту жуки з'являються у першій половині травня і зустрічаються до середини червня. Живляться пилком квітів, рідко листям злакових. Самка відкладає яйця в ґрунт поблизу коренів рослин; максимальна плодючість сягає 100 – 120 яєць.

Повний розвиток завершується за 4 роки.

Посівний ковалик наймасовіший шкідник на орних угіддях.

Ковалик смугастий (Agriotes lineatus L.). Ряд твердокрилі або жуки,

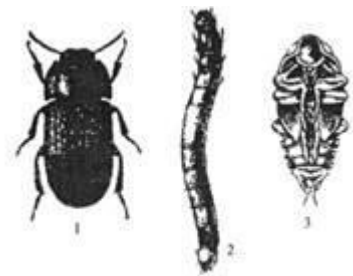
родина ковалики. Поширений у Поліссі, Лісостепу і

Карпатах.

Личинки

Ковалик смугастий (Щелкун полосатый) – *Agriotes lineatus*: 1 – доросла особина, 2 – личинка.

Піщаний чорниш (Песчаный медляк) – *Opatrum sabulosum* L.: 1 – жук; 2 – личинка; 3 – лялечка.

(дротяники) живляться молодими коренями злаків та інших рослин, пошкоджують висіяне насіння, стебла, коренебульбоплоди.

Жук розміром 7,5 – 11 мм, темно-бурий, на надкрилах чергуються темні й світлі смуги, ноги й вусики світло-коричневі. Личинка розміром 27 мм, від брудно-білого до жовтого кольору, з темно-жовтими плямами по боках; останній сегмент конічний, з двома глибокими дихальцевими ямками біля основи.

Зимують жуки в ґрунті, в лялечкових колисочках, на глибині 10 – 15 см, личинки різних віків – на глибині 20 – 30 см. Жуки виходять із зимівлі, починаючи з другої декади травня і до середини червня залежно від весняних температур. Активні в ранкові й вечірні години, вдень і вночі ховаються в укриття. Живляться пилком квіткових, зокрема злакових, рослин.

Одне покоління розвивається за 4 – 5 років.

Заходи захисту. Лущення стерні, міжрядні обробітки, вапнування ґрунтів, феромонні ловушки, передпосівне протруєння насіння, внесення гранульованих інсектицидів водночас з посівом.

Піщаний чорниш (Opatrum sabulosum L.). Ряд твердокрилі, родина чорниші. Поширений повсюдно, але найчисленніший на півдні степової зони.

Жуки багатодні і пошкоджують різні культури, однак найнебезпечніші для сходів просапних, розсади овочевих і квіткових рослин навесні та на початку літа.

Личинки (несправжні дротяники) живляться гнильними рослинними рештками та виїдають підземні органи рослин.

Жук розміром 7 – 10 мм, овальний, з майже паралельними боками, слабо опуклий, чорний або сірувато-бурий від ґрунтової кірки, яка покриває все тіло. Надкрила з правильними поздовжніми рядами великих горбків; задніх крил немає.

Личинка до 18 мм, плоско циліндрична, від темно-сірого до бурувато-жовтого кольору, з темною головою.

Жуки живуть 1 – 2 роки, зимують серед рослинних решток на полях і у верхньому шарі ґрунту.

За рік дає одне покоління.

Заходи захисту. Проти жуків піщаного чорниша застосовують метод отруєних принад, заснований на здатності імаго живитися прив'ялими рослинами і скупчуватися під укриттями. Принади готують із зелених рослин і обробляють їх рекомендованими інсектицидами.

Західний травневий хрущ (*Melolontha melolontha* L.). Ряд твердокрили родина пластинчатовусі.
Жуки

21

–

31

мм завдовжки, тіло видовжено-овальне, чорного або червоно-бурого кольору; надкрила видовжено-овальні, з п'ятьма вузькими ребрами; передньоспинка бура.

Зимують жуки (на глибині 30 – 60 см) та личинки (на 50 – 150 см) в ґрунті.

Дає одне покоління за 3 – 4 роки.

Шкоджають жуки і личинки. Жуки об'їдають листки клена, берези, тополі, дуба та інших порід; личинки підгризають корені деревних, трав'янистих рослин, зокрема і квіткових гладіолусів, люпину, пальм, драцен. Личинки, пошкоджуючи корені рослин, часто викликають їх загибель.

Заходи захисту. Приваблення у лісонасадження і охорона комахоїдних птахів. Закладання розсадників не ближче ніж за 200 – 300 м від насаджень, що є місцем зосередження жуків. У розсадниках за чисельності понад 5 личинок на 1 м² – внесення в ґрунт гранульованих інсектицидів. Розпушування ґрунту в розсадниках на початку масового льоту жуків. В льотні роки знищення жуків на кормових рослинах за допомогою обробки інсектицидами. На молодих посадках – струшування жуків на підстилки в ранкові години з наступним їх знищенням.

Кравець (*Lethrus apterus* Laxm.). Ряд твердокрили, родина пластинчатовусі.

Пошкоджують багато культурних і деревних рослин (у розсадниках).

Жук розміром 15 – 24 мм, чорного кольору, іноді з синюватим відблиском, особливо знизу, слабо блискучий. Голова дуже велика, верхні щелепи довгі, сильні у самців знизу з різкоподібними відростками.

Булава вусиків тричленикова, келихоподібна, Передньоспинка поперечна, не вужча за надкрила; надкрила, які зрослися по шву дуже короткі, крила нерозвинені; черевце дуже коротке. Ноги сильні.

Зимують жуки на глибині до 50 см.

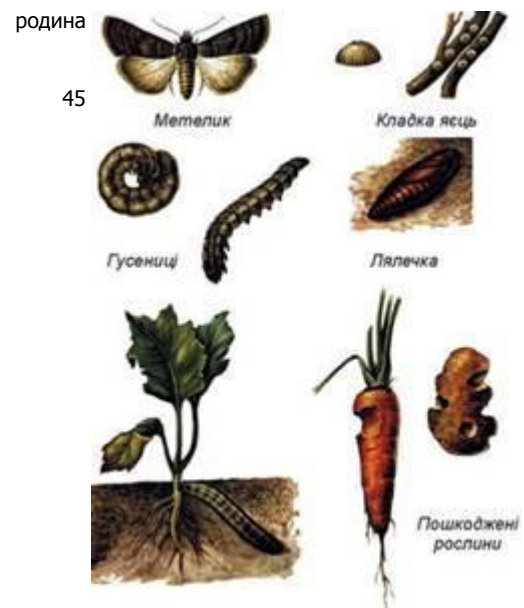
Дає одне покоління.

Шкоджають імаго.

Під час заготівлі корму для потомства жуки повністю знищують сходи, окремі пагони, бруньки або листя багатьох рослин.

Заходи захисту. Обкопування ловильними канавками ділянок, які межують з резерваціями кравця; обробка інсектицидами крайових смуг поля.

Озима совка (*Scotia segetum* Schiff.). Ряд лускокрилі, совки. Пошкоджує мальву, жоржину, айстри, ревіль, лікарські рослини, а також сіянці в плодкових і декоративних розсадниках.
Метелик розмахом крил 35

мм. Передні крила жовто-коричневі, задні чисто білі. Гусениця землисто сірого кольору з трьома парами широких поздовжніх смужок на спині. Лялечка червоно-бура.

Зимують гусениці в ґрунті. Метелики літають увечері і вночі, і грудочками ґрунту. Яйця відкладають на нижній бік листків, на поверхні ґрунту. Шкодять гусениці. Метелики живляться нектаром квіток.

Дає від 1 до 3 поколінь за рік.

Заходи захисту. У період масової яйцекладки, міжрядні обробітки, випуск трихограми (20 – 50 тис. особин на 1 га); та обробка рекомендованими інсектицидами.

Шкідники стовбурів

В Україні відомо понад 130 видів короїдів, з яких близько 50 – небезпечні шкідники деревних насаджень.

Жуки завдовжки від 0,8

–

9

мм,

голова втягнута в передньогруді, вусики короткі, колінчасто - булавоподібні, надкрила вкриті волосками або лусочками.

Родину короїдів поділяють на

три підродини – **лубоїди**, **короїди** та **заболонники**.

У лубоїдів задній кінець тіла опуклий і заокруглений;

у заболонників від задніх ніг до верхівки косо зрізане черевце; короїди на задньому кінці тіла мають глибоку западину «тачку», яка оточена зубчиками. За допомогою «тачки» жуки видаляють із ходів бурове борошно.

Короїди мають кормову спеціалізацію – селяться на певних породах

дерев. Більшу частину життя проводять під корою або в деревині.

На здорових деревах короїди розвиватися не можуть у зв'язку з тим, що їхні ходи заливає живиця або соки, що призводить до загибелі шкідника. Як правило, жуки вгризають короткий «вхідний канал». У моногамних видів, що живуть парами, самка відкладає яйця у невеликі заглиблення по обидва боки

каналу. Відроджені личинки вигризують у лубі ходи, що розширюються в міру росту

личинки. Личинковий хід закінчується лялечковою колісочкою. Новоутворені жуки активні з весни до середини літа.

Для виходу назовні вони прогризають округлі льотні отвори.

У деяких видів жуки додатково живляться під корою,

на гілках і нерідко у серцевині пагонів.

У полігамних видів, сім'я яких складається з одного самця і 2 – 12 самок, вхідний канал, вигризенний самцем, веде в «шлюбну камеру». Після запліднення кожна із самок вигризає свій маточний хід, де й відкладає яйця. Через 9 – 14 діб відроджуються личинки, які розвиваються впродовж 15 – 20 діб, після чого заляльковуються в колісочках. На розвиток лялечки потрібно 10 – 14 діб. За рік розвиваються одна або дві генерації.

Деякі види заболонників, короїдів і лубоїдів заносяться у

ходи

спори, що спричинює захворювання деревини («синява» деревини, голландська хвороба в'язових тощо.). Заселення короїдам і ослаблених дерев прискорює їх засихання. Низькі температури взимку (до мінус 30°C)

і високі влітку (понад 30°C) зумовлюють загибель личинок і лялечок.

Значна роль у зниженні чисельності стовбурових шкідників належить комахоїдним птахам, особливо дятлам, а також хижим комахам. Стовбурових шкідників у ходах переслідують жуки: пістряки, плоскотілки, личинки коваликів і чорнишів, трипси тощо.

Хвойним породам шкоди завдає ціла низка короїдів: *короїд шестизубчастий* (*Ips sexdentatus* Boern.). Трапляється повсюдно. Пошкоджує всі види сосни, ялин, смерек, модрин. Дає 2 покоління за рік; *короїд-гравер* (*Pityogenes chalcographus* L.). Трапляється повсюдно. пошкоджує сосну, кедр, ялину. Дає дві генерації за рік; *короїд – топограф* (*Ips tyrographus* L.). Трапляється в Карпатах. Пошкоджує багато видів ялин, рідше сосну, кедр, дуже рідко – інші хвойні.

Заходи захисту. Постійний нагляд за

станом полезахисних лісонасаджень. Приваблення у лісопосадки й охорона комахоїдних птахів. Запобігання поширенню хвоєризуєчих шкідників, оскільки пошкодження, завдані ними, ослаблюють дерева. Видалення нежиттєздатних і засихаючих дерев. Обробка заселених дерев інсектицидами на початку і під час льоту жуків.

Малий

сосновий

лубоїд або малий лісовий садівник (*Blastophagus minor* Hart.). Ряд твердокрилі, родина короїди.

Пошкоджує різні види сосен, рідше – ялину і модрина.

Жук завдовжки 3,4 – 4,0 мм, довгастий, чорний, блискучий; вусики, ноги і надкрила іржаво-червоні; передній край передньогрудей прямий, без виїмки; поверхня надкрил у крапчастих борозенках і рідких волосках; груди в дрібних крапках і волосках, що прилягають. Самці можуть видавати звуки, що нагадують скрип. Зимують жуки під корою та в рослинній підстилці.

Дає одне покоління.

Шкоджають жуки і личинки.

Самки проточують під тонкою корою у верхній частині сосен поперечні маточні ходи, що мають вигляд двох дужок. у спеціальні камери по обидва боки ходу вони відкладають яйця.

Відроджені личинки роблять ходи по обидва боки від маточного ходу вздовж стовбура дерева. У міру росту личинок у червні – липні личинки вбурюються в заболонь, вигризують колосочку і заляльковуються. Пошкоджені пагони часто обламуються і падають на землю.

Шкідник заселяє ослаблені та повалені дерева.

У разі заселення здорових дерев

ходи лубоїдів заливають живицею, що спричинює загибель личинок і жуків.

Заходи захисту. Видалення з лісопосадок ослаблених дерев

і заміна їх молодими. Приваблення у лісопосадки комахоїдних птахів та охорона їх. Захист від хвоєгризучих шкідників, живлення яких ослаблює дерева. За небезпечної чисельності лубоїдів – обробка дерев інсектицидами.

Великий

сосновий

лубоїд або великий лісовий садівник (*Blastophagus piniperda* L.). Ряд твердокрилі, родина короїди. Пошкоджує різні види сосен, рідше – ялину і модрина.

Жук завдовжки 3,5

5

мм, довгастий, червоно-бурий, блискучий; поверхня надкрил між крапчастими борозенками всіяна рідкими горбками; самці можуть видавати звуки, що нагадують скрип.

Зимують жуки під корою. Дає одне покоління. Шкоджають жуки та личинки. Личинки проточують довгі звивисті ходи, що розширюються в міру росту личинки. Жуки перелітають у крони дерев де вгризаються в молоді і минулорічні пагони і виїдають серцевину, прогризаючи хід до 5 – 8 см завдовжки. Пошкоджені пагони обламуються.

У вересні жуки залишають крону, проточують під корою біля основи стовбурів сосни короткі ходи і залишаються там до весни.

Великий сосновий лубоїд та супровідні йому види заселяють лише ослаблені дерева.

Заходи захисту ті самі, що й для малого соснового лубоїда.

Дубовий заболонник (*Scolytus intricatus* Ratz.). Ряд твердокрилі, родина короїди. Трапляється повсюдно. Пошкоджує дуб, граб, бук, каштан, березу, тополь, клен та інші листяні породи.

Жук завдовжки 2,5 – 4 мм, темно-бурий, надкрила червонувато-бурі, без блиску; проміжки між рядками крапок у косих зморшках; передньоспинка блискуча; черевце прямо скошене, без зубчиків; зовнішній край надкрил гладенький. Зимують личинки в проточених ходах. За рік дає одне покоління. Шкоджають жуки і личинки.

Жуки спочатку додатково живляться молодими гілочками та їх розгалуженням. Спочатку роблять поверхневі прогризи, потім повністю вгризаються вглибину, роблячи ходи до 0,4 – 0,6 см завдовжки. Самки прокладають короткий (до 3 см) поперечний маточний хід, що зачіпає заболонь, і по обидва боки від нього відкладають до 70 яєць. Відроджені через 9 – 11 діб личинки проточують ходи до 15 см, і завершивши до осені живлення, залишаються в них до весни.

Заходи захисту. Постійний нагляд за

станом полезахисних лісонасаджень. приваблення та охорона комахоїдних птахів. Захист від листогризучих шкідників, діяльність яких призводить до ослаблення дерев. Видалення в осінньо-зимовий період заселених короїдами дерев, що засихають. Обробка інсектицидами заселених заболонниками дерев.

Зелена вузькотіла златка (*Agrilus viridis* L.). Ряд твердокрилі, родина златки. Трапляється повсюдно. Пошкоджує тополя, осика, клен, березу, вільху, дуб, граб, липу, ліщину та інші листяні породи.

Жук завдовжки 6 – 9 мм, металічно блискучий, колір варіює від бронзово-зеленого до золотисто-червоного; надкрила до верхівки звужені.

Зимують личинки в лялечкових колосочках.

За рік розвивається одна генерація.

Шкоджають жуки і личинки.

Жуки додатково живляться листками, вигризаючи їх з країв.

Личинки вгризаються в кору, залишаючи на її поверхні дрібні отвори.

Личинки проникають на лубовий бік, де прокладають звивисті ходи завдовжки до 50 см і забивають їх бурим борошном (порохнею). У вересні личинки заглиблюються у заболонь і вигризають лялечкові колосочки, в яких залишаються до весни.

Златка заселяє ослаблені, але часто ще життєздатні дерева, починаючи з 3 – 4 річного віку. У разі заселення життєздатних дерев личинки гинуть унаслідок заливання ходів соком. У місцях поселення златки утворюється почервоніння, часто спостерігається відмирання ділянок кори і загивання деревини.

Чисельність златок знижують комахоїдні птахи, особливо дятли, ціла низка хижих членистоногих та хвороби.

Заходи захисту. Створення оптимально зімкнутих насаджень. Приваблення в насадження і охорона комахоїдних птахів, особливо дятлів. Інтенсивний захист від листогризучих шкідників, що ослаблюють дерева, які активніше заселяються златкам. Вирубування значною мірою та локалізація в осінньо-зимовий період заселених златками дерев, які гинуть. Обробка інсектицидами в період льоту жуків.

Бронзова дубова златка (*Chrysobothris affinis* F.). Ряд твердокрилі, родина златки. В Україні поширена в районах зростання дубу. Пошкоджує бук, дуб, граб, каштан, горіх, ліщину, березу, грушу.

Жуки 8 – 15 міліметрів завдовжки, зверху бронзові, бронзово-чорні, черевце одноколірне, бронзово-чорне або металево-зелене.

Ширина передньоспинки вдвічі більша її довжини. Кожне надкрило з трьома невеликими круглими золотистими ямками і з невиразними поздовжніми ребрами; передні стегна на внутрішньому краї з зубчиком.

Зимують личинки в колосочках в деревині.

Генерація однорічна.

Шкоджають личинки, проточуючи хвилясті ходи під корою в дубі.

Заходи захисту ті самі, що й із зеленою вузькотілою златкою.

Сосновий підкоровий клоп (*Aradus cinnamomeus* Panz.). Ряд напівтвердокрилі, родина підкоровики. Поширений усюди. Небезпечний шкідник сосни. Заселяє дерева (окрім старих і ослаблених) у віці 5 – 25 років. Мешкає під корою дерев.

Бронзова дубова златка: 1 – жук, 2 – личинка, 3 – пошкодження стовбура

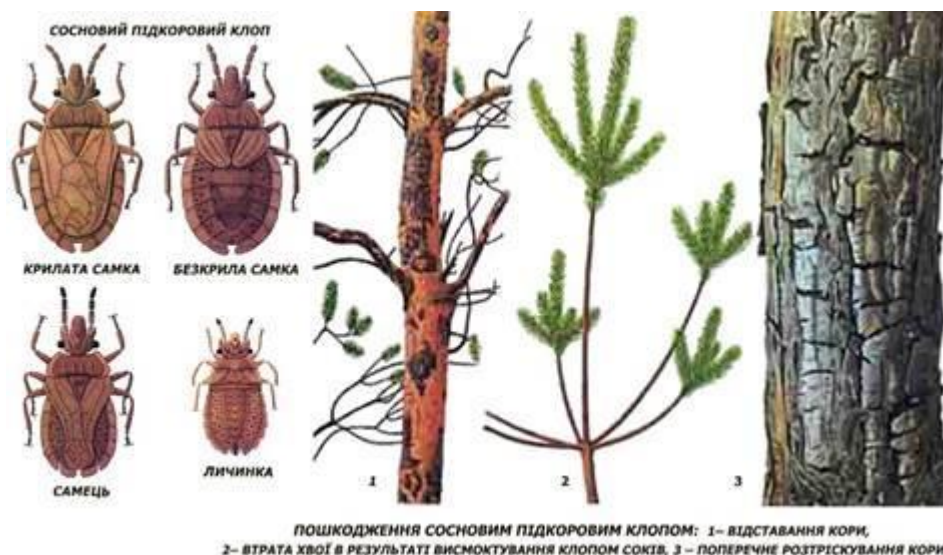
Тіло червонувато-коричневе або темно-коричневе, плоске з витягнутою головою. Вусики трішки довші від голови. Тіло дуже плоске (товщина паперу), ззаду розширене з помітним краєм черевця. Тіло самки величиною 4,5 – 5 мм, самця – 3,5 – 4 мм. Самці не літають, оскільки крил в них одна пара.

Зимують імаго і личинки четвертого віку в нижній частині стовбура і в підстилці навкруги дерев.

Генерація дворічна.

Шкоджають імаго і личинки. пошкодження ослаблюють дерева і нерідко сприяють загибелі культур в значній кількості. Личинки і імаго висмоктують сік пагонів. Личинки живуть колоніями під лусочками кори або в тріщинах. Колючі щетинки проникають в луб, камбій, іноді в деревину. Ці пошкодження викликають розрив водопровідних шляхів, внаслідок чого у більш дорослих дерев жовтіє і опадає хвоя. Крім того, сповільнюється ріст у висоту. Кора на деревах тріскається і відстає, утворюючи язвочки з яких витікає смола. На лубі і заболоні виникають некротичні коричневі плями.

Заходи захисту. Восени перед спуском на зимівлю або весною перед виходом із зимівлі накладають на висоті 40 – 50 см клеєві кільця. Під час знаходження клопів у підстилці розкидають гранульовані інсектициди. У період живлення клопів обробляють дерева інсектицидами.

Шкідники гілок

Тополевий вусач або великий осиковий скрипун (*Saperda carcharias* L.).

Ряд твердокрилі, родина вусачі. Трапляється повсюдно. Пошкоджує осику, тополю, зрідка вербу.

Жук завдовжки 22 – 28 мм; чорний, зверху вкритий сірувато-жовтими волосками; у самців надкрила звужуються до заду, у самки вони майже паралельні; вусики довгі, сіруваті, верхівки кожного членика затемнені.

Зимують личинки двічі – під корою і в деревині.

Генерація дворічна, для частини особин трирічна.

Жуки вигризають округлі отвори на листі тополі й осики, а на пагонах і гілках роблять поперечні погризи у вигляді кільця.

Личинки після відродження вгризаються під кору, а потім вгризаються в деревину, де прогризають довгий вертикальний хід угору від 30 до 150 см завдовжки.

У разі значної щільності заселення на окореновій частині молодих дерев утворюються напливи, знижується приріст, з'являється суховерхівковість, дерева часто гинуть. Унаслідок прогризання ходів у деревині виникають почервоніння, серцевинна гниль. Погризи кори сприяють зараженню чорним раком.

Вусачів знищують комахоїдна птахи, хижі клопи, жуки й хвороби.

Заходи захисту. Приваблення в насадження і охорона комахоїдних птахів, особливо дятлів. Інтенсивний захист від листогризухих шкідників, що ослаблюють дерева. Зрізання та знищення заселених вусачами гілок. Своєчасне знищення нежиттєздатних дерев і заміна їх молодими. У разі небезпечної чисельності вусачів – обробка ослаблених дерев інсектицидами під час льоту шкідників. Особливо слід обробляти нижні частини дерев.

Дубовий великий чорний вусач (*Cerambyx cerdo* L.).

Ряд твердокрилі,

родина вусачі. Поширений на Закарпатті і Передкарпатті у дубових лісах.

Жуки трапляються на гілках та стовбурах дерев, часто в місцях ушкодження стовбурів, з яких витікає сік, і яким вони живляться. Літ триває з травня по липень включно.

Великий вид (довжина самців і самок – 20 – 55 мм). Вусики довші за тіло, 1-й членик потовщений, 3 – 5-й

– вузлуваті, решта члеників плоскі, із сильно сплюсненим зовнішнім краєм. Передньоспинка опукла, з перетяжками, на диску у складках неправильної скульптури, з гострим горбом по бічному краю. Надкрилля довгі, звужені до вершини,

в зморшкуватій скульптурі. Відросток передньогрудей на вершині вертикально спадає. Відросток середньогрудей широкий, на вершині глибоко вирізаний. Западини передніх тазиків заокруглені або ледь вирізані зовні у вигляді кута. Тіло смолисто-чорне, надкрилля чорні, просвічують бурим або рудим на вершині.

Личинка досягає 65 – 85 мм завдовжки і 13 – 18 мм в завширшки. Голова жовта з чорним переднім краєм. Є по 3 вічка з кожної сторони і подинці на дорзальній і вентральній поверхнях скронь. Скроні без реберця в задній частині. Верхня губа поперечна, піднята посередині. Пронотум в поздовжніх борізках в основній частині. Ноги з 4 члениками і кігтикком. Тергіт задньогрудей, стерніти середньо- і задньогрудей, а також мозолі черевця грубо гранульовані.

Заселяють переважно дуби (живі дерева і пні) рідше інші листяні породи. Личинка живе під корою, де, живлячись, вигризає довгі звивисті ходи. Перед заляльковуванням, вона вгризається в

деревину, прокладаючи короткий гачкоподібний хід, який завершується лялечковою камерою.

У цій камері личинка створює своєрідну стінку з дрібної тирси,

яка зачинає личинковий хід. Така стіночка забезпечує стабільний температурний режим у камері та захищає від зовнішніх ворогів, які могли б потрапити в личинковий хід. Лялечка формується восени або наприкінці літа й жук зимує в лялечковій камері, виходячи на поверхню лише наступного року, початку літа. Він спершу прогризає отвір у личинковий хід, а від так прогризає кору й виходить назовні.

на

Заходи захисту. Обприскування стовбурів до висоти 2 м рекомендованими інсектицидами.

Шкідники насіння

Шишкова вогнівка (*Dioryctria abietella* Scruff.). Ряд лускокрилі, родина вогнівок (Pyralidae). Поширена у всіх хвойних лісах. Пошкоджує шишки ялини, сосни, модрина, ялиці кавказької і сибірської, кедр сибірського тощо. Розмах крил 25 – 30 мм. Передні крила вузькі, сірі, з двома поперечними косими білуватими смугами і темними облямівками. Задні крила білувато-сірі. Гусениця завдовжки 20 – 25 мм, брудно-червоного кольору, з темними смугами на спині і з боків. Голова бура, з двороздільним потиличним щитом. Лялечка завдовжки близько 10 мм, світло-коричнева. Літ метеликів в червні — липні. Самки відкладають яйця в основу шишок по 1 – 8 шт. на кожну. Гусениці вгризаються в шишку і об'їдають луски і насіння, але не чіпають стрижень. Восени шишки буріють і опадають, а гусениці йдуть в землю, де зимують у плоских шовковистих коконах. Весною гусениці перетворюються в лялечку. Генерація однорічна. Шишкова вогнівка пошкоджує шишки ялини, сосни, модрина, ялиці кавказької і сибірської, кедр сибірського тощо. Пошкоджені шишки мають бурий колір; на поверхні їх видно червонувато-коричневі скупчення екскрементів. Шишкова вогнівка – один з найбільш небезпечних шкідників шишок. Поширена у всіх хвойних лісах.

Шишкова вогнівка: 1 – метелик

2 – гусениця

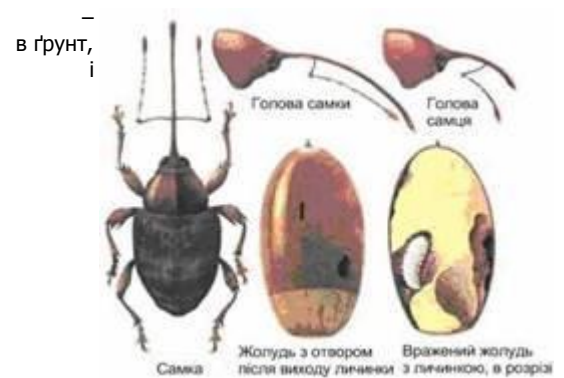

3 – пошкоджена шишка з екскрементами гусениць

Жолудевий довгоносик (*Curculio glandium* Marsch.). Ряд твердокрилі, родина довгоносики. Жук завдовжки 5 – 8 мм, ромбічної форми. Колір тіла дорослої комахи від темно-коричневого до чорного. Надкрила вкриті сірувато-жовтими волосками. Личинка білувато-жовта, з бурою головою, серповидно зігнута, м'ясиста. Літ жуків розпочинається наприкінці квітня – у травні і триває до вересня. До середини липня жуки проходять додаткове живлення і пошкоджують ніжні листочки, пагони і квітки різних деревних порід (дуба, берези, липи тощо.), а потім скупчуються на плодоносних деревах дуба, де ушкоджують сім'ядолі жолудів, занурюючи в них головотрубку. В другій половині липня, коли жолуді виходять з плюски, яка триває до вересня. Самки відкладають одне або декілька яєць під оболонку жолудя, іноді в плюску. В маловрожайні роки в один жолудь може бути відкладено до 20 яєць, частіше 3 – 8. Стадія яєць триває 10 – 15 днів. Пошкоджений довгоносиком жолудь, не дозрівши, опадає. Найбільш сильне опадання заражених жолудів спостерігається в серпні.

Розвиток личинки в жолуді продовжується 23 30 днів, після чого вона прогризає отвір в оболонці і переходить де залишається до наступного року

в липні – серпні перетворюється в лялечку. Наприкінці серпня починають з'являтися молоді жуки, які залишаються до весни в ґрунті. Нерідко частина личинок впадає в діапаузу і залишається зимувати повторно. Тривалість розвитку жолудевого довгоносика є різною. Переважає дворічна генерація з першою зимівлею личинок і другою зимівлею дорослих комах.

Жолудевий довгоносик пошкоджує, в першу чергу, жолуді на узлісних і поодиноких деревах дуба. Перевагу надає густим змішаним, а не прорідженим чистим насадженням. Пошкоджені жолуді добре помітні за бурими плямами в місцях уколів. Вони раніше обсіпаються, зазвичай зморщені, багато недорозвинених, всередині них знаходиться темний, стислий, а згодом безструктурний кал. Якщо в жолуді розвивається одна личинка, вона ушкоджує тільки частину сім'ядолі, і жолуді зберігають здібність до проростання. За великої кількості личинок в одному жолуді він не розвивається. Жолудевий довгоносик завдає зовнішньої шкоди, знищуючи 50 – 80% і більше врожаю жолудів.